

І. Ф. КУРАС

ПЕТРО МОГИЛА: МІЖНАРОДНЕ ВИЗНАННЯ УКРАЇНСЬКОГО КУЛЬТУРНОГО ДІЯЧА

Існує прекрасна і мудра традиція соборно відзначати ювілеї особистей, чия діяльність ознаменована найбільшим внеском у духовну скарбницю людської цивілізації. Саме до таких подій можна віднести вшанування видатного церковного і культурного діяча України, просвітителя, митрополита Київського і Галицького, архімандрита знаменитої Києво-Печерської лаври Петра Могили.

Соборність 400-літнього ювілею Петра Могили полягає також і у тому, що його святкування має не лише всеукраїнське значення, але й міжнародне визнання. Адже Організація Об'єднаних націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО) прийняла рішення про його відзначення. Не можна не бути вдячними цій організації (і особисто її Генеральному директорові Федеріко Майору) за ту роботу, яку було проведено під егідою по вшануванню пам'яті видатного українського діяча.

З ім'ям Петра Могили пов'язаний могутній рух національного, церковного, культурно-освітнього відродження в Україні, спроби подолати багатовікову роз'єднаність християнських церков, прагнення збагатити культуру одного народу кращими здобутками культур інших народів і, тим самим, піднести загальнолюдську культуру.

Відзначаючи 400-річчя від дня народження Петра Могили, наукова, культурна, релігійна громадськість не лише України, а й Франції та Росії, США і Молдови, Канади і Румунії, багатьох інших країн, міжнародних організацій, центрів одноставно констатує велич цього церковного діяча, який обганяючи свій час, діяв масштабно, на перспективу, в інтересах як українського народу, так і всього європейського православного світу.

Долаючи негативні стереотипи пізнього середньовіччя, вікову конфесійну упередженість, Петро Могила — «Молдавський воеводич» і вищий український ієрарх — зміг сказати нове слово, продемонструвати нові підходи буквально у всіх сферах церковного, культурно-освітнього, інтелектуального життя.

Петро Могила — фундатор в східнослов'янському світі вищого навчального закладу, який кілька століть залишався головною вищою школою загальноосвітнього характеру, що готувала високосвічених людей для багатьох країн Європи і поєднувала в собі кращі педагогічні традиції латинського і православного світу. Сміливе впровадження П. Могилою латинської мови для широкого наукового, культурного, освітнього вжитку відкрило для українського і багатьох інших народів доступ до найвидатніших надбань людства. Вища школа, заснована Петром Могилою, стала згодом називатися Києво-Могилянська академія.

Петро Могила — ініціатор відтворення могутнього пласту творів вітчизняної та європейської духовної спадщини, яким додалася розірваність як історії українського народу внаслідок монголо-татарського нашествия, так і культурна розірваність між Сходом і Заходом. За два десятки років, що припадають в основному на могилянський період національної і культурної історії, в Україні було видрукувано книг (українською та церковнослов'янською мовами з українськими фрагментами) майже вдвічі більше, ніж за весь попередній період національного книгодруку. Складовою частиною цієї діяльності П. Могили були відбудова, реставрація після кількох віків забуття стародавніх національних і всеправославних святинь — Києво-Софіївського собору, Десятинної церкви, церкв н Спаса на Бересті та ін.

П. Могила — один з тих церковних діячів, які вже на початку XVII ст. почали шукати шляхи порозуміння між різними гілками християнства, що розкололося на православ'я і католицизм, наслідки чого трагічно позначилися на долі не лише українського народу, а й багатьох народів Європи. Результатом його пошуку в цьому напрямку значили й сьогодні для світового релігійного руху, який ми називаємо екуменічним.

Петро Могила — ініціатор не лише подолання кризового стану в православ'ї, і тим самим, духовної і політичної стабілізації в українському суспільстві, але й ідейного зміцнення цієї церкви, найбільш чисельної на слов'янському Сході.

За короткий час він організовує підготовку і видання фундаментальних для православного світу книг — Катехізису («Православного сповідання віри»), «Требника», «Службника» та ін., які мали і мають до сьогодні велике як церковне, так і культурно-історичне, загальнонаціональне значення. Вихід цих книг і, особливо, православного Катехізису, показав Європі, вселенському православ'ю, що в Україні після кількох століть кризи, поневолення, розрухи з'явилися інтелектуальні, культурні сили, здатні створити праці європейського і світового рівня. Важливо підкреслити, що Петро Могила щодо багатьох з цих видань був не лише ініціатором і організатором, а й автором.

Навіть цей побіжний перелік заслуг митрополита Петра Могили перед Україною і світом показує, наскільки обґрунтованою є традиція називати цілий період духовного піднесення в національній історії України «могилянською добою».

В Україні проведено велику роботу з метою організації роботи щодо відзначення ювілею Петра Могили. Кабінетом Міністрів України було утворено оргкомітет, який очолив віце-президент Національної Академії наук, відомий історик академік Петро Толочко.

В затверджених урядом заходах насамперед була звернута увага на осмислення творчої спадщини Петра Могили. Цьому була присвячена міжнародна наукова конференція «Петро Могила і сучасність», яка проводилася у березні 1996 р. на базі Інституту філософії НАН України і університету «Киево-Могилянська Академія». Видано збірник тез доповідей і повідомлень, виголошених на цій конференції. Відбулися також регіональні ювілейні могилянські Круглі столи у Львові (травень 1996 р.) і Чернівцях (жовтень 1996 р.). Прийняті на конференціях підсумкові документи орієнтують на подальші дослідження творчого доробку і діяльності митрополита, видання його творів тощо.

З метою ґрунтовного вивчення та підготовки до публікації праць Петра Могили в структурі Відділення релігієзнавства Інституту філософії НАН України утворено спеціальну науково-дослідницьку групу, яка залучила до своєї роботи могилознавців не лише з України, а й із зарубіжжя. Групою подано до друку монсграфію «Феномен Петра Могили», науковий збірник «Петро Могила — богослов, культурний і церковний діяч», готуються до видання «Вибрані твори» Київського митрополита. Ми вдячні ЮНЕСКО за фінансову допомогу у виданні названих праць. Готовою до друку є

також книга професора Валерії Нічик «Требник Петра Могили в контексті церковної і культурної діяльності», а також збірник студентських наукових праць.

Вшановуючи митрополита, університет «Києво-Могилянська Академія» і Львівський музей історії релігії організували тематичні виставки. Музеем також виготовлена іменна керамічна медаль, організована виставка ікон доби Петра Могили. Життя і діяльність митрополита широко популяризується засобами масової інформації. Створено документальний фільм про П. Могилу.

На базі університету «Києво-Могилянська Академія» було проведено міжнародну студентську наукову конференцію «Петро Могила і його місце в історії України». 20 грудня 1996 року було проведене урочисте засідання, присвячене ювілею видатного культурного і церковного діяча України. Все це сприятиме засвоєнню уроків Петра Могили як церквою, так і світською владою, зміцненню діалогу між ними.

На закінчення, хотілось би ще раз підкреслити, що саме завдяки ЮНЕСКО відзначення ювілею Київського Митрополита Петра Могили набуло міжнародного характеру, що духовна і культурна спадщина видатних діячів України стає надбанням світової громадськості.

В. П. ВАЩЕНКО

ВВІЗ КАПІТАЛІВ В ПРОМИСЛОВІСТЬ ПІВДЕННОЇ УКРАЇНИ В КІНЦІ ХVІІІ — НА ПОЧАТКУ 60-х РОКІВ ХІХ ст.

Дослідники історії Південної України відзначають, як правило, гостру нестачу капіталів для розвитку промисловості краю в дореформений період. Але втягнення ринків Південної України в систему всеросійського ринку та розширення їх зв'язків з портами зарубіжних країн, швидке зростання населення краю, надання царизмом пільг окремим групам населення покращували в регіоні умови для розгортання підприємницької діяльності в сфері промисловості. В зв'язку з цим зростало вкладення капіталів в промисли, мануфактури і перші фабрики Південної України. Оскільки місцеві купці віддавали, як правило перевагу заняттям торгівлею, помітну роль в інвестиціях в промисловість з кінця ХVІІІ ст. відігравали власники капіталів з інших районів Російської держави. Були й випадки ввозу капіталів з-за кордону.